

שבועות באתוס הציוני

עריכה · חני קוט

בין מלחמה לעמל כפיים, בין מתן תורה לתחייה ישראלית

פרק א'

"עֲרַפָּה וְרוֹת הַמּוֹאֲבִיּוֹת אַחִיוֹת בְּנוֹת אָב אַחַד הֵיוּ, בְּנוֹת עֲגִלוֹן מֶלֶךְ מוֹאָב, וְשִׁתְּיָהן נַעֲרוֹת וְפִהֲפִיּוֹת וְנַחֲמֻדוֹת לְמֶרְאָה, בְּנוֹת בִּקְעָה וְעֶרְבָּה; וַתְּהִי עֲרַפָּה הוֹלֵלָה וְסוֹרֶרֶת וְעִזְת־נֶפֶשׁ מַעֲוָדָה כַּבְּכֶרֶה קְלָה, וְרוֹת הִיְתָה תַמָּה וְצָנוּעָה וְחֹרְדָה כְּאֵילַת הַשָּׂדֶה. וְעֲגִלוֹן מֶלֶךְ מוֹאָב אִישׁ בְּרִיא וְכַבֵּד-בֶּשֶׁר וְשִׁמְן-מִפְּרֻקֹת כְּתוֹא הַבֶּשֶׁן, כִּי הָיָה מוֹשְׁבֹו בְּמִשְׁמֵנֵי אֲרָץ, עֲשֻׁבוֹת עֲרֻבוֹתָיו גָּבְהוּ וְלַעֲשָׂתָרוֹתָיו אֵין קֶצֶה. וַיַּעֲבֹד אֶת כַּמוֹשׁ אֱלֹהָיו בְּשֹׁמְחָה וּבְטוֹב לֶבֶב, וַיַּעֲרֹף לוֹ מִמִּבְחַר אֵילָיו וַעֲתוּדָיו, וַיִּכְבֵּד יְדוֹ עַל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שִׁכְנֵיו וַיִּצַר לָהֶם בְּכָל-שְׁעָרֵיהֶם, וּבְכָל-זֹאת יָרָא בְּסִתֵּר לְבוֹ גַם אֶת-אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן כְּבוֹד לְשֹׁמוֹ, כִּי אָמַר: מִי יוֹדֵעַ, אוּלַי גַם אֱלֹהֵי הָעִבְרִים אֱלֹהִים וַיְדוּ גְדוּלָה וַחֲזָקָה-וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם, וַיְהִי רָעַב בַּיהוּדָה, וּבְמוֹאָב הָיָה לַחֵם. וַיָּבֵא מִבֵּית-לַחֵם יְהוּדָה אִישׁ אֶפְרָתִי, וַיִּשְׁמוּ אֵלֵימֶלֶךְ, לְגוֹר בְּשֹׁדָה מוֹאָב, הוּא וְאִשְׁתּוֹ הַנְּדִיבָה נְעִמִי וּשְׁנֵי בָנָיו הַרְכִּים מַחֲלוֹן וְכִלְיוֹן. וַיַּחֲמַל עֲגִלוֹן עַל הָאֶפְרָתִים וְלֹא הִרַע לָהֶם, וְגַם מְקוֹם לְגוֹר נָתַן לָהֶם בְּקֶצֶה נַחֲלָתוֹ, וַיְגוּרוּ בְּשֹׁדָה מוֹאָב. וַיִּמַּת אֵלֵימֶלֶךְ אִישׁ נְעִמִי בְּאֲרֶץ מְגוּרָיו, וַתִּשְׂאֵר הָאִשָּׁה וּשְׁנֵי בָנֶיהָ בְּכַבֵּד אֲבָלָם וַיְגוּנָם עַל אֲדַמַּת נָכַר. וַיִּרְא עֲגִלוֹן אֶת בְּנֵי הָאֶפְרָתִי הַרְכִּים וְהַעֲנֻגִים כִּי טוֹבִים הֵם, וַיִּתֵּן לָהֶם אֶת-שְׁתֵּי בְנוֹתָיו לְנָשִׁים, וְגַם לְאִמָּם הִיטִיב בַּעֲבוּרָם, וַיִּשְׁמַח עַל דְּבָקוֹ בְּזֶרַע יְיָ. אַךְ אֱלֹהִים לֹא אָמַר לְדָבֵק טוֹב, וַיִּמְנַע מִשְׁתֵּי הָאֶחָיוֹת פְּרִי בָטָן. וַתִּשְׁבְּנָה הַנַּעֲרוֹת נְכָרִיּוֹת וַעֲגוּמוֹת-נֶפֶשׁ בְּבֵית חֲמוֹתָן הָאֲלֻמְנָה, וַיִּכְלוּ יְמֵיהֶן בְּאִפְסֵי שָׁאוֹן. וּמַחֲלוֹן

וכליון גם הם לא התנחמו בנשיהם אחרי אביהם, ולא ידעו חמדה, ויהיו כל-הימים כשני פרחים מתעלפים בחרבוני קיץ, ומקץ עשר שנים מתו שניהם ביגון חרישי, ותקברם אִמם בשדה על-יד קבר אביהם, אחד מזה ואחד מזה. וירא עגלון כי נתק הקשר, ויכבד עוד את-ידו על ישראל ויצר להם מאד, וימיתו יי ביד אהוד בן-גרא, אשר שפט את-ישראל בימים ההם. ונעמי נשארה מאישה ומשני לדיה, ותאמר: 'מי-לי עוד פה ומה-לי פה? ויהי בשמעה כי פקד יי את-עמו לתת להם לחם, ותקם ותצא משדה מואב לשוב ארצה יהודה. ולא אבתה רות לשוב מאחרי חמותה, כי נגע יי בלבה; ותעזב את-עמה ואת-ארצה, ואת-מולדתה ואת אלהיה, ותלך עם חמותה ארצה יהודה, וערפה שלחה את חמותה עד גבול השדה ותשק לה, ותשב אל בית אמה כנעוריה. ויהי היום ויעבר פלשתי על-שדה מואב, והפלשתי איש מדות וגבר חלצים, מילידי הרפה, והוא לבוש מדים ותפוש נשק וכלי מות מכף רגל ועד קדקד, כלו ברזל ונחשת, כי גבור מלחמה הוא. ויסר הענק אל בית ערפה וילן שם לילה. ותרא את-כחו ואת-גבורה ואת-הדר מדי ונשקו ותצמד-לו, ותלך אחרי מאהבה הערל הפלשתי גתה עירו כאשר ילך הכלב אחרי אדוניו".

פרק ב'

ורות באה לחסות תחת כנפי אלהי-ישראל ותשב את-חמותה בבית-לחם יהודה, ובעניה יצאה ללקט בשדה בעז בית-הלחמי, להחיות נפשה ונפש חמותה. ובעז איש נחלה והון, גבר-חמדות ונדיב-עם, ממשפחת אלימלך ומודע לנעמי. וירא את-הנערה בלקטה ויכר את-תם דרכיה ואת-טהר רוחה ויביאה אל ביתו ויקחנה לו לאשה; ולתקופת הימים ילדה לו בן, ותקרא שמו עובד. ותדבק רות בזרע עם קדוש וטהור עד עולם, ככתוב במגלת רות. ותזקן רות ותשבוע ימים והיא עודנה דשנה ורעננה, וידיה לא יגעו מזרע צדקה וחסד ורחמים על כל-סביבותיה. ותרא בני-בנים ובני שלשים לבעז אישה, כלם גבורי-חיל ויראי-אלהים. ובאחרית ימיה ילד על ברקיה בן-זקנים לישי בן-גנה, ויקרא שמו דוד. ויגדל הנער ויברכהו אלהים, והי אדמוני עם יפה-עינים וטוב-ראי, אמיץ רוח ונבון דבר. וילמד אצבעותיו לכנור והי נעים זמירות ומיטיב נגן, ונרעותו בצאן אביו נלחם בגבורה את חית-השדה, ויך את-הארי ואת-הדב, ויצל מפייהם טרף; וימלאו ההרים תרועת שיריו המתוקים ושמם וארך רוו זמירותיו. וערפה בלטה מזקן בארץ פלשתים, ותהי הומיה וסוררת, ותשב הבלה כל-הימים על אם הדרך ובראש נתיבות כאחת הנבלות והיא טוה פש תים ותמכת פלך. ותרא גם היא בני שלשים לבעלה הענק, את-גלית וישבי אחיו; ויגדלו הנערים פרע, והיו פריצי אדם, וגבה להם ויראה, וילבשו ברזל ונחשת כאבותם, וילמדו הרג ורצח מנעוריהם, ובפשטם בגדו והיו כזאבי ערבות וירו את-הארץ דמעות ודם. כעץ כן פרו ופרו פרו, וכל אבות בזרעם אחריהם עד עולם.

פרק ג'

וַיְהִי לְתַקוּפַת הַיָּמִים, וַיֵּאֱסָפוּ פְּלִשְׁתִּים מַחְנִיָּהם לְמַלְחָמָה עַל יִשְׂרָאֵל, וַיְהִיו עוֹמְדִים עַל הַהָר מְזָה וַיִּשְׂרָאֵל עוֹמְדִים עַל הַהָר מְזָה וְהִגִּיא בֵּינֵיהֶם. וַיֵּצֵא אִישׁ הַבִּינָיִם מִמַּחְנוֹת פְּלִשְׁתִּים, גָּבְהוּ שֵׁשׁ אַמּוֹת וְזָרְתָּ, וְכוּבַע נְחֹשֶׁת עַל רֹאשׁוֹ, וְשָׁרְיוֹן קַשְׁקָשִׁים הוּא לְבוּשׁ, וּמִשְׁקַל הַשָּׁרְיוֹן חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים שְׁקָלִים נְחֹשֶׁת, וּמִצַּחַת נְחֹשֶׁת עַל רִגְלָיו, וְכִידוֹן נְחֹשֶׁת בֵּין כַּתְּפָיו, וְעַץ חֲנִיתוֹ כְּמִנּוֹר אַרְגָּיִם, וְלַהֲבַת חֲנִיתוֹ שֵׁשׁ מְאוֹת שְׁקָלִים בְּרֹזֶל, וְנוֹשֵׂא הַצֵּנָה לְפָנָיו. וַיַּעֲמֵד הַפְּלִשְׁתִּי וַיַּחֲרֹף מֵעֲרֹכּוֹת אֱלֹהִים חַיִּים. הוּא גְלִית הַפְּלִשְׁתִּי מַגַּת, בֶּן-שְׁלֹשִׁים לְעֶרְפָּה. וּמִמַּעֲרֹכּוֹת יִשְׂרָאֵל יֵצֵא לְקִרְאָתוֹ נֶעֱר אֲדָמוֹנִי עִם יָפֶה-עֵינָיִם וְטוֹב-רֹאֵי, לֹא נִשְׁקָ לּוֹ וְלֹא מַדִּים, אֵין בְּיָדוֹ בְּלִתִּי אִם מִקְלוֹ וְקִלְעוֹ וְחֲמִשָּׁה חֲלָקֵי אֲבָנִים בְּיַלְקוּטוֹ וְשֵׁם אֱלֹהִים חַיִּים עַל שִׁפְתָיו. הוּא דָּוִד הַרְעָה מִבֵּית-לָחֶם, בֶּן-שְׁלֹשִׁים לְרוּת. שָׁנֵי צֶאֱצָאֵי הָאֲחִיוֹת הַמּוֹאָבִיּוֹת, עֲנַק פְּלִשְׁתִּי וְנֶעֱר עֲבָרִי, הַתִּיַצְבוּ בְּגִיא הָאֶחָד מוֹל רֵעוֹ, וּמִשְׁטֶמֶת מוֹת, מִשְׁטֶמֶת גּוֹי וְאֱלֹהֵיו לְגוֹי וְאֱלֹהֵיו, בַּעֲרָה בְּעֵינֵיהֶם".

מגילת עורפה, חיים נחמן ביאליק

”

”התוכן הכללי של 'מגילת עורפה' מאת ח'נ ביאליק הוא שאחרי שרות הלכה עם נעמי לבית לחם יהודה, הגיע למואב פלשתי מגת. עורפה נישאה לו, והלכה אתו לעירו. היא הרתה, ילדה, וראתה בנים נכדים ונינים. גוליית הפלשתי, הוא אחד הנינים שלה. וכאשר נלחמו דוד וגוליית, נלחמו שני קרובי משפחה - נינים של האחיות רות ועורפה. ללמדך, שכל הנלחמים זה בזה, הם קרובי משפחה - משפחת האדם”.

”מגילת ערפה - יש דבר כזה”, עוזי לוזי

האם זו המסקנה המתבקשת מהטקסט? ←

מדוע הדמויות של דוד וגלית מוצגות בצורה כה מובלטת וגרוטסקית של ניגודיות? ←

למה התכונות הללו נלמדות ממגילת רות? ←

האם תכלית מגילת רות ללמד על הצאצאים? ←

מדוע חשוב לח"נ ביאליק לכתוב את מגילת עורפה בצורה הזו? ←

והאם, רק האם, משתלב סיפור מגילת עורפה בחג השבועות, בסיפור הישראלי כולו? ←

חברים ההרגשתם בזכות הזאת, בזכות להחיות מנהג קדומים, לקדש מנהג קדומים, שאנו בני דורנו זכינו לו, מנהג שטעם לו וכל-כך הרבה תרבות בו? הוא מספר לנו שהננו עם, לא מאתמול נולדנו, מנהגים של שלושת אלפים שנה אנו מקדשים עכשיו, והחג הזה עודנו בטעמו וברעננותו עומד. לא מאתמול נולדנו. רבות עברנו וראינו. השרשרת שלמה. הננו ממשיכים בה. כל הטוב מעברנו, מהזמנים העתיקים אותו נחדש ונקדש, ואת הזר לרוחנו - נוציא. עבר מפואר וגם חדשני. חג רענן חוגגים אנו בשרשרת העבר... הידענו להעריך את הקרן הקיימת? הרי בלעדיה היינו לאבק פורח. זה היום שנעריך את ערכה הגדול של הקרן הזו - שנתנה לנו את העמק הזה שמסביבנו, ושעתידה עוד לתת לנו ולגאול לנו אדמות רבות... ולא רק בחג הביכורים היום, אם כי הוא עצמו מספיק שנחוג אותו בכל התלהבותנו - היום גם חג מתן-תורה, שניתנה לנו מאל אחד, רואה ואינו נראה. תורה זאת נתנה לנו את המצפון האנושי, שגם הוא רואה ואינו נראה... תורה שנתנה את השבת, יום שבייתה ומנוחה לעובד אחרי שישה ימי עבודה. תורה אשר שחררה עבדים באשר הם... באותה עת קדומה, קמו שני פלאי תבל: הפירמידות במצרים והתורה של עם ישראל, הפירמידות בעמל ישראל קיימות והן דוממות וקרות כאבן, בהשוואה לפירמידה של תורת ישראל, רוחה ממלאת עולם. היא שדורשת חוקה אחת לגר ולתושב, תורה שמצווה לזכור שגם אתה היית עבד והיא קראה דרוך לעבדים. פירמידה מוסרית, חיה, ניתנה כחוקה על ידי "אל חנון"... היום הוא חג כפול; חג הביכורים וגם חג מתן-תורה, תרבותנו נמשכת אלפי שנים ואנו ממשיכים את דרכנו התרבותית.

שלמה לביא, על טקס הביכורים, התרצ"ז (1937)

חגים לובשים צורה ופושטים צורה, כאשר הם עוברים מתקופה היסטורית אחת לרעותה ונוודים בין מגוון תרבויות והקשרים חברתיים ופוליטיים. ואכן, שמותיו הרבים של חג השבועות מבטאים משמעויות שונות שהוענקו לו בתרבויות יהודיות שונות. בתרבות המקראית, שהייתה תרבותה של חברה חקלאית שהמקדש במרכז, הוא נקרא "חג הביכורים" ו"חג השבועות" - חג חקלאי שתאריכו נקבע שבעה שבועות "מהחל חרמש בקמה" (דברים טז, ט), ובו מציינים את תום תקופת הקציר. לאחר חורבן המקדש עלתה במקומה של החברה המקדשית החברה הרבנית שהדגישה את לימוד התורה, ונוצר צורך ליצוק לתוך החג תוכן חדש. כך הפך אט-אט לחג מתן תורה בעקבות אזכור מעורפל לכך שמעמד הר סיני אירע בחודש סיוון

(שמות יט, א). ייתכן שהתפתחות זו הייתה קשורה, ולו באופן פולמוסי, גם לחשיבותו של חג השבועות בקרב כתות מדבר יהודה, שסברו שחג זה מציין את היום שבו נכרתה הברית בין ה' לנח אחרי המבול, ובכך ניכר כי הבינו את "שבועות" מלשון "שבועה". אפשר לייחס התפתחות זו אולי גם להשפעת הכנסייה הנוצרית, שבה נחשב שבועות המועד של ייסוד הכנסייה, שבעה שבועות בדיקו לאחר מותו של ישו (מעשי השליחים, פרק ב). ואכן, במאות שלאחר החורבן נוצרו סביב חג השבועות מנהגים המדגישים את ערך לימוד התורה. באופן מעניין וחריג התפשט המנהג ללמוד במשך כל הלילה כמעט לכל תפוצות ישראל, ונותר על כנו עד היום. "חג מתן תורתנו" הפך להיות תוכנו העיקרי של החג, גם אם נשאר שמו הקודם זכר לתרבות המקראית החקלאית-מקדשית. שינוי מעניין במנהגי החג התחולל עם ראשיתו של הפרויקט הצינוני, כאשר נוצרו חגיגות ביכורים בהשראת החגיגות המפוארות שהיו בבית המקדש העתיק בירושלים, כפי שהן מתוארות במשנה (מסכת ביכורים).

ואולם הדמיון חידד גם את ההבדלים: את בית המקדש החליף המרחב הציבורי המקומי של הכפר או העיר, הכהן הוחלף בנציג קק"ל, והביכורים הוגשו לחיזוק ההתיישבות היהודית בארץ-ישראל, במקום לאל. חגיגות ביכורים רחבות היקף התקיימו לא רק במושבים ובקיבוצים אלא אף במושבות בעלות אופי עירוני, כמו הדר הכרמל בחיפה ואפילו בתל אביב. ואולם, לא כולם ביקשו להיפרד מחג מתן תורתנו. כך למשל שלמה לביא, מהדמויות הבולטות בין ראשוני החלוצים, קרא בנאום בטקס הביכורים בעין חרוד (1937) לחוג בחג השבועות גם את חג מתן התורה, מפני ש"תורה זו נתנה לנו את המצפון האנושי". לביא ורבים מחבריו לדרך סברו כי ויתור על הרעיון מתן תורה ועל לימוד התורה יזיק לפרויקט ההתחדשות התרבות היהודית שגילמה עבורם הצינונות. בשנות השישים הועלו טענות דומות בחוג "שדמות" שצמח מתוך התנועה הקיבוצית וקרא להתחדשות יהודית. מאז צברה בהדרגה תאוצה תנועת ההתחדשות היהודית במרחב החילוני (כפי שמקפידה לכנותה חוקרת התנועה, ד"ר נעמה אזולאי) בהרחיבה את פעולתה גם לחוגים עירוניים ולקבוצות אוכלוסייה מגוונות יותר.

בעשור האחרון עולה תופעה חדשה: תנועה זו אינה מסתפקת עוד בפעילות אינטלקטואלית המבקשת להכיר לאוכלוסייה את "ארון הספרים", אלא מבססת ומעמיקה בהדרגה גם פעילות טקסטית בעלת אופי רליגיזי של ממש. ברחבי הארץ מוקמות קהילות מתפללות המקיימות טקסים המשלבים את קבלת השבת של האר"י עם שירי יהודי עמיחי ולאה גולדברג. הקהילות האלה מדגישות חוויה דתית והתעלות רוחנית בטענה, הנאמרת לעתים במרומז ולעתים במפורש, שיש סתירה מובנית בין שמירה קפדנית על ההלכה לבין החוויה הדתית הספונטנית. גם לטענה זו נמצא מקור אצל ראשוני תנועת העבודה, כמו המשורר אברהם שלונסקי,

שסילק מחייו את ההלכה כדי להיות מסוגל לפנות ישירות לאלוהים. כיום יותר מאי-פעם ההשתתפות בתיקוני ליל שבועות אינה מיועדת לשומרי הלכה בלבד. כך למשל לראשונה יתקיים השנה תיקון כזה גם בבניין עיריית תל אביב, בתמיכתה וביזמתה של העירייה, באמצעות קהילת "בית תפילה ישראלי". בקיבוצים רבים עדיין מתקיימים טקסי ביכורים ססגוניים, אך התפיסה של שבועות כחג מתן תורה נותרה שלטת. מציאות זו משקפת את תחושה הולכת וגוברת בציבור שהתורה שייכת לכולם.

בין חג מתן תורה לחג ביכורים, חזקי שהם, המכון הישראלי לדמוקרטיה (2014)

- ← מה בין הקטע הראשון לקטע השני מבחינת התייחסותה של התנועה הקיבוצית לחג השבועות?
- ← מה ההבדלים בין המטען הרגשי ש"נושא" כל קטע, מתוך איזה מגמה/על איזה חסר מנסה לענות?
- ← מה הרגשת כשקראת אותו - ניתוק או הזדהות?

”

ביכורים, זודו ברק

דינרי אופיר פזורים בשדות הלחם.
רות ונעמי שם ניצבות בפז.
באות הן ברינה, נושאות על שכם,
את אלומות האש והטופז.

אתה וגם אני, אשר נבואה,
אי שם לקציר חייטים, ממש בקצה
מואב.
ודאי נמצא בצל אילן מרגוע,
בטרם קיץ וימי שרב.

כי לפני קציר - כתם פרח.
ולפני מתן תורה - מן מתוק ושלו.
ולפני הביכורים - קור וכפור וקרח.
ובטרם שבועות - עלה טרף.

ראה ימים באים, ימי השמש.
שטיחי שדות פרושים הרחק לנגדך.
בטרם יעלה בהם הקמש.
בלקט, בפאה, בשכחה.

אחוז חרמש ושלח מגל בתלם.
זהב חובק אותך מאופק ועד תום.
הן אין ימים יפים יותר מאלה,
לפני אשר ידאו ימי החום.

כי לפני קציר - כתם פרח.
ולפני מתן תורה - מן מתוק ושלו.
ולפני הביכורים - קור וכפור וקרח.
ובטרם שבועות - עלה טרף.

שיר אדמה, ע. הלל

בהריח האָר את אדמתו הנְחֻרֶשֶׁת,
הוא מריח את ריח האָמוּנָה,
ואת ריח דָּמוֹ הַכָּבֵד.
יבְחַפְּנוּ מֵלֵא קִמְץ עֶפְרַי,
הוא חוֹפֵן בְּכַפּוֹ את הַבְּטָחָה הַכָּבֵדָה,
הַשׁוֹחֶקֶת,
ואם פְּנֵי אִישׁ-הָאָדָמָה קְמוּטִים
וְחָרוּשִׁים,
הלא אֵין זֹאת אֶלָּא בְּבוֹאת שְׂדֵהוּ
הַחְרוּשׁ!
ואם בְּשֻׁעְרוֹתָיו זָרְקָה הַשִּׁיבָה,
הלא היא בְּבוֹאת הָעֲנָנִים הַנִּשְׁאָיִם
מֵעַל
וּנּוֹשָׂאִים גּוֹרְלוֹ שְׁנָה-שְׁנָה.
ואם בְּעֵינָיו מִהֲבִהֶבֶת הָאֵשׁ הַעֲמֻקָּה
וְהַחֲקָמָה,
הלא היא בְּבוֹאת דַּעַת הַזְּמָנִים
וְתַמּוּרָתָם,
מִזְרַע לְנְבִיטָה, מִצְמִיחָה לְהַרְיוֹן וְפָרִי
עַד קִצְרִי וּמָוֶת -
זֶה מַעְגַל יְסוּדוֹת עוֹלָם.

הָאֲנָשִׁים הַעוֹבְדִים את הָאָדָמָה,
הם לְבָדָם יוֹדְעִים את הַשְּׁלוֹה וְאֵת
הַבְּטָחָה,
וְהֵם לְבָדָם יוֹדְעִים את הַאֲחִיזָה
הָאֲמִתִּית,
הַחוֹרֶגֶת מִחֲבַל חֲבֵרֶת-הָאָדָם.
הָאָדָמָה הַכָּבֵדָה, הַרְחֵבָה, הַדְּשֵׁנָה אוֹ
הַזְּבוּרִית,
אֲדַמַּת הַתְּנוּבוֹת וְהַמַּעֲקָשִׁים
הַשֹּׁפֵעַ וְהַצּוֹם,
הָאָדָמָה הַגְּדוּלָה, בְּנִשְׁימַת נֶצַח
עוֹנוֹתֶיהָ -
סִתּוֹ וְחֶרֶף, אָבִיב וְקִיץ - תְּמִיד,
היא הַמְנַחֶה את רוּחַ פּוֹלְחֶיהָ,
זֶה שָׂרֵשׁ כָּל פְּלִחָן.
זֶה הַגּוֹרֵל הַצּוֹפֶנֶת את סוֹד הַבְּצֻרָת,
הַשֹּׁפֵעַ וְהַתְּנוּבוֹת,
שְׁנָה-שְׁנָה לְעוֹלָמִים
היא הַיָּד הַזּוֹרַעַת בְּלֵב אִישׁ-הָאָדָמָה
אֵת זֶרַע הָאֵלוֹן הַכָּבִיר, רַב-הַשָּׁנִים שֶׁל
בְּטָחָה בְּתַגְמוֹל וְפָרִי.

איזה פן בחג מדגיש כל שיר? ←

האם ניתן לזהות את אחד השירים עם אחת מהגישות הציוניות הרבות לחג? ←

”יש רגעים, אשר האדם נמצא במצב-נפש כל כך מדוכא, במצב של איזה סיוט כל כך קשה עד כי הוא אינו יודע את עצמו ואינו מאמין בעצמו. 'איפה אני בעולם?' - שואל הוא את עצמו - 'החי אני או מת?' 'הישן או ער?' והוא זקוק אז להתבוננות. הוא צריך לתת חשבון לעצמו מכל אשר הוא רואה ושומע, מכל אשר הוא מרגיש וחושב - מכל אשר הוא חי. הוא צריך להשיב לעצמו על שאלתו: 'איפה אני בעולם?' לא הרדיפות מכל הצדדים, לא העלילות והדיבות מכל המקורות, מביאות אותנו לידי מצב-נפש כזה. לזה כבר הורגלנו, את זה סברנו וקיבלנו עלינו. אף לא רוח היאוש, שהתחילה בזמן האחרון מנשבת ביתר תוקף בפניות ידועות במחננו, מביאה לידי כך. 'האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו' - כתוב בתורת החיים, ובייחוד, בתורת התחייה שלנו, אם נאבה ואם נמאן.... צריך, שיהיה ברור לנו ברור גמור, כי שתי דרכים לפנינו פה, בארץ-ישראל: דרך 'החיים', כלומר דרך החיים הגלויים, עם כל חכמתם ודעתם הגלוית, עם כל הרגשתם וטעמם הגלויים ועם כל מעשיהם וכוח מעשיהם הגלויים. ודרך התחייה, כלומר דרך החיים האמיתיים, דרך החיים השלמים, שאנו מבקשים. יבחר כל אחד באשר יבחר, אבל יכיר וידע, כי הבחור באחת לא ילך לעולם בשנייה.

הגלות היא לעולם גלות, ובארץ-ישראל לא פחות מאשר במקום אחר. ומי שחפץ בתחייה, מי שחפץ חיים שלמים צריך לתת בעדם את החיים הגלויים. כך הוא המחיר (כמובן לא זה שבשוק), ומחיר, צריך להודות, לא גדול. אין דבר בעולם נקנה בחינם. אין זה אומר, כי החפץ בחיי האומה בעתיד, צריך להמית את עצמו בהווה. לא! דווקא הוא צריך לבקש חיים, אבל לבקש באופן אחר ולבקש חיים אחרים. אשתמש בציור מוחשי, שנתישן לכאורה, אבל באמת 'הוא נשאר תמיד חדש'. האוהב טוב לו בפת חרבה ואוהל דל ביחד עם אוהבתו מכל היכלי מלך וחיי תענוגות בלעדיה. לזה הוא קורא חיים. מובן, כי גם הוא מבקש את הרחבות שבחיים וגם את המותרות שבחיים, אבל רק עם אוהבתו. כל המרחיק אותה מאהבתו הרי זה מרחיק אותו מחיו. וכן הדבר גם באהבה רוחנית. המבקש תחייה לאומית באמת ובתמים, הוא יבקש בארץ-ישראל חיים הטבועים בחותם התחייה האמיתית. מה שטבוע בחותם הזה, אם חיים טובים עם כל המותרות, או אפילו רק חיים כחיי פועל עתה, הרי הם בכלל חיים. ומה שאינו טבוע בחותם הזה, הרי זה פיגול, כי אין בו חיים.

רק דרך אחת, דרך של עבודה בידיים ממש, דרך של הוצאת כל כוחנו הלאומי מנרתיקו, דרך של מסירות נפש לרעיונו ולעבודתנו, ובמקום שיש צורך, בעד רעיונו ובעד עבודתנו, - רק הדרך הזאת מובילה אותנו אל תחייתנו. אלפי קושאנים 4 לא יתנו לנו רכוש לאומי, כשם שלא נתנו לנו כל הקושאנים או כמעט כל הקושאנים,

שיש לנו עד עכשיו. רכוש לאומי אין לנו על פי האמת עד היום כמעט כלום, כי העם לא זכה ברכוש הזה במאומה. אין עם קונה את אדמתו אלא על ידי עצמו, על ידי הוצאת כוחותיו הגופניים והרוחניים אל הפועל, על ידי הבאת עצמותו לידי גילוי. פה ישנה במובן ידוע קנייה הדדית, אבל הראשון הוא בכל זאת העם, העם קודם לארץ. ועם פרזיטי אינו עם, כלומר אינו עם חי. את העם נוכל לברוא, רק כאשר יברא כל אחד מאתנו את עצמו בריאה חדשה על ידי העבודה ועל ידי החיים הטבעיים. ואם הבריאה הזאת לא תעלה לו בשלימות, אז ילכו וישתלמו בדרך זו בניו או הבאים אחריו. בדרך זו יהיו לנו במשך הזמן איכרים טובים, פועלים טובים, יהודים טובים ובני אדם טובים. אולם אם אנחנו נשתלם פה בחיי גלות, בדרך התגרנות עם כל פירושה, אז יבואו בנינו או הבאים אחרינו וישתלמו בדרך זו עוד יותר. הדבר הזה אין צריך ראייה. הדרך התגרנית כבר נתנה פרי. בכל המקומות היותר ידועים באמריקה, באוסטרליה וכו' כבר תמצא מן המוכן מספר טפסים מפרי ההדר, אשר נתנה ההשתלמות הזאת.

קשה היא דרך התחיה, קשה מאד, אבל דרך אחרת אין. סוף סוף הדרך לחיים, לאי-אלה חיים שהם, היא קשה ועולה בעמל רב, אלא שהמטרה המבוקשה מקילה את קושי הדרך. ההבדל הוא רק במה שאדם רואה את החיים. היהודי הדתי הרגיל שלפני דור אחד או שניים צייר לו את החיים בצורה כזו: שתהיה לו פרנסה בריוח או גם 'עושר וכבוד', אבל באופן שיוכל לחיות על פי הדת, לקיים את התורה בכל דקדוקיה ופרטיה. אל החיים האלה שאף, ובדרך שאיפתו זו לא היה לפניו כל קושי. חיים אחרים לא היו בעיניו חיים. היהודי החדש הרגיל, היהודי המבקש 'חיים' באמריקה או באוסטרליה או בארץ-ישראל, קורא חיים לכל מה שקונים בכסף ולכל מה שמרבה כסף - אוצר 'החיים' האלה. אל החיים האלה הוא שואף, ובדרך שאיפתו זו אין לפניו כל קושי. גם חיים כאלה אינם נקנים בחינם או בקלות, אלא שבעד חיים כאלה הוא נכון לעשות הכול ולהקריב הכול, בלי כל טענות ומענות ובלי חשוב את זה, כמובן, כלל לקרבן. וכל כך טבעית בעיניו הדרך הזאת, עד כי אינו רואה כלל ועל הרוב אינו מסוגל כלל לתת חשבון לעצמו, כמה הוא עושה יותר מכפי כוחו וכמה הוא מקריב לעזאזל ולכל הרוחות שבעולם מבריות גופו ונפשו ולעתים לא רחוקות גם מתענגות העולם הזה, ואין צריך לומר, מעולמו הרוחני בעד 'החיים' האלה ובעד הכסף - אוצר 'החיים' האלה.

וגם עבודת התחייה בארץ-ישראל היא במובן זה צורה אחת מצורות החיים, ובעיני שואפי התחייה היא הצורה היותר נעלה, היותר מבוקשה. גם בצורת החיים הזאת יש מקום להרחבה שבחיים ולמותרות שבחיים - הכל לפי טעם האיש ולפי רוחו - אבל רק באופן שלא יתשטש הצורה העיקרית. זאת היא צורת חיים, הדורשת שינוי יסודי, מהפיכה שלמה במושגינו ובהרגשותינו הגלותיים ובהשקפתנו הגלותית על

החיים. היא דורשת זאת לא מן הכלל ובדרך כלל - דרישה כללית כזאת אינה אלא פראזה ריקה, - היא דורשת זאת מכל פרט ופרט, השואף לתחייה ולחיים של תחייה ובכל פרט ופרט מחייו. היא דורשת ממנו לשנות ולהפוך את היהודי הגלוי שבו ליהודי בן-חורין; את האדם הלוקי, המרוסק, הבלתי טבעי שבו - לאדם טבעי, בריא, נאמן לעצמו; את החיים הגלויים שלו, הטבועים בחותם חיצוני זר לרוחו או בחותם פנימי זר לזמנו, שאינו נותן לו להפתח, לגדול בכל מלוא שיעור קומתו - לחיים טבעיים, מלאים, שלמים, די עמוקים ודי רחבים. הדבר הזה קשה הוא מאוד לעשותו. זאת היא עליה בדרך זקופה, קשה, מלאה קוצים ומכשולים, - אבל זאת היא עלייה, אבל זאת היא חיים-חיים. כל כך עשירים, כל כך עמוקים החיים בדרך הזאת, עד כי קשה לי אפילו לבארם, שלא איראה כמגזים.

ואם באים בשם חיים אחרים, בשם אותם החיים, שאנחנו ברחנו מהם, והם רודפים אחרינו ומשיגים אותנו, אם באים ואומרים לנו, כי החיים ההם יותר חזקים מאלה ועליהם לא תתגבר, הרי זה מראה רק, כי האומרים כן אינם מבינים את החיים שאנחנו מבקשים לכל עומקם. כלומר אין החיים האלה תופסים בנפשם אותו המקום שתפסו, למשל, חיי הדת בנפשו של היהודי הדתי באמת. כמובן, אפשר לאמור גם להפך, כי אנחנו המבקשים חיים, המתאימים לרוחנו, איננו מבינים את 'החיים' ההם לכל עומקם, כי לקויים אנחנו בנפש, לא נורמליים וכו', או כי אין אנחנו מבינים את כוח 'החיים' ההם, את ההכרח שבהם, עד כמה שהם קשורים בחיים הכלליים, בחיים של יתר העמים. אבל בין כך ובין כך דרכינו נפרדות, וההולך באחת לא ילך לעולם בשנייה. בכוח 'החיים' ההם, בכוח 'ההכרח ההיסטורי' לא נשיג בארץ-ישראל כלום. ההכרח ההיסטורי, כמו שמבינים אותו המדברים בשמו, הוא כנגדנו ולא בעדנו...

"היתעורר המת? היזדעזע המת?" שואל משוררנו.

אי-אפשר שלא יזדעזע! כל כך גדול הכאב, כל כך עמוק הכאב, עד כי גם המיתה המדומה לא תסך בעדו.

עוד ישנם לבבות בקרב בני עמנו, אם כי מעטים הם, ואין לך פטיש יותר חזק לדפוק על הלבבות מן האמת הקשה, המרה, הנוראה, הנותנת מקום למסירות נפש. ידעו נא את האמת כמו שהיא, את האמת בכל נוראותה. ידעו נא עד היכן הדברים מגיעים, - והזדעזעו והתרעשו עד היסוד והתעוררו. יראו נא את התהום הנוראה, הרובצת לרגלינו - ובלי חשוב מחשבות ובלי בקש חשבונות - יתנפלו להציל מה שיש להציל. ולא יעצרום מזה לא כל נביאי 'החיים', אשר יראו להם, כי אין צורך ורק שגעון הוא להתנפל, ולא כל ציורים מן החיים, אשר יראו להם, כי כלום לא יצילו בהתנפלותם, זו, אחרי אשר כל תקוותנו מאפע, כל תחייתנו הבל, כל כוחותינו אפס והונאה עצמית. כי לא מתוך חלומות יפים ולא מתוך דעה מיושבת יבואו לידי החלטתם, ולא מתוך

ספרים ולא מתוך חיטוטים פסיכולוגיים יכירו וידעו את כוחותינו ואת תקוותנו, - כי אם מתוך עומק עצמותם, מתוך עומק הצער שלהם. ואם יש להם רפיונות, צללים, ליקויים, כמו שיש לכל אדם, - גם אלה אינם מעכבים, ואולי במובן ידוע הנם גם כוח דוחף.

והם, אם כי מעטים הם, הם באמת יצילו את חיי האומה מכיליון, ולא ההולכים בדרך 'החיים', אם כי רבים הם. ובשבילם, בשביל המעטים האלה, צריך לדבר את האמת, צריך לדבר השכם ודבר ובכל לשון שאתה מדבר".

מעט התבוננות, שתי דרכים לפנינו - פרק ב', אהרון דוד גורדון (1911)

מה הקשר בין הגאולה לבין שיבה לאדמה לפי דברי א.ד. גורדון? ←

האם התחיה הלאומית, והתחיה החקלאית משקפות את תחיית רוח האדם? קרי, מה בין עולם הנפש, ובריאות הנפש לתחיה לאומית וחקלאית? או שמא הקשר היחיד הוא הנקודת זמן ההיסטורית בלבד שעמדה בפני גורדון וחבריו? ←

